

Az európai integráció jelenlegi gazdasági problémái kódolva vannak a rendszerben

Az európai integrációs modell problémái a politikatudomány alapvető törvényszerűségeiből adódnak (a hatalom megszerzése és megtartása), melyek miatt az európai politikusok közül senki nem volt érdekelt a maastrichti kritériumok betartásában. Az euró-zóna perifériáját alkotó, alacsonyabb versenyképességű országokban a kritériumok betartása megszorító fiskális politikával és bérdeflációval lett volna lehetséges. A magasabb versenyképességű centrum országok politikusai számára pedig azért nem volt cél, hogy a déli országokkal betartassák a kritériumokat, mert ezen esetben azok fogyasztása jelentősen csökkent volna, s így kevesebb terméket vásároltak volna a centrum országoktól, ahol emiatt nőtt volna a munkanélküliség és csökkent volna a gazdasági növekedés. Ebből adódóan a politikusok a múltban is és várhatóan a jövőben is a könnyebb utat, a kritériumok betartását választják, ez azonban súlyos problémákhoz vezet hosszú távon.

Kulcsszavak: Európai Unió, gazdaságpolitika, euró-zóna, perifériás országok, maastrichti kritériumok

A cikk az egyetemünkön folyó jó kormányzás kutatáshoz kapcsolódik. Azt vizsgálja, hogy megfelelően lettek-e az európai Gazdasági és Monetáris Unióban (EMU) kialakítva a működési struktúrák, tudják-e segíteni ezek a struktúrák a jó kormányzás megteremtését, vagy éppen ellenkezőleg, a kialakított struktúrák révén a jó kormányzás a politikatudomány alaptörvényszerűségével, a hatalom megszerzésének és megtartásának elvével kerül szembe. Mert ez utóbbi esetben a jó kormányzás megteremtésének minimális az esélye. Ami egyben azt is jelenti, hogy a rendszer biztosan nem megfelelő struktúrában működik, és mindenképpen alakítani kell rajta.

Gyakran elhangzó vélemény politikusok, társadalomtudósok, sőt még közgazdászok részéről is, hogy a jelenlegi európai integrációs modell működőképes, az egyetlen probléma mindössze az vele, hogy a működőképeséget biztosító szabályok betartatása nem volt elég erélyes a „klubtagok” részéről. Azaz, amennyiben az euróövezet magállamai – élükön Németországgal – nagyobb hangsúlyt fektettek volna a Maastrichtben megalkotott szabályozók betartatására, úgy a déli perifériás országok nem kerültek volna olyan súlyos válsághelyzetbe, amely az egész euróövezet és egyben európai integrációba vetett hit meg-

ingását okozza. Ellenben majd a jelenlegi válság után a jövőben a vezető tagállamok sokkal jobban odafigyelnek a szabályok betartására, s így ezután már az európai integráció működőképessége a jelenlegi formában is fenntartható lesz, anélkül, hogy közösségi szintre kelljen emelni a költségvetési politika egészét. Hiszen ez utóbb megoldaná a fennálló problémák jelentős részét, [1] de ebbe a megoldási módba jelen pillanatban egyetlenegy európai társadalom sem egyezne bele.

Ez akár még elfogadható vélemény is lehetne, azonban az a gond velem, hogy mint majd az látjuk, az euróövezet magállamainak sem volt érdeke, hogy a perifériás országok betartsák a „klubszabályokat”! S tegyük hozzá, hogy mihelyt tovatűnik a válság, újra nem lesz érdeke senkinek a szabályzók betartása. Márpedig, ha egy „klub”-ban senkinek nem érdeke a szervezeti szabályok betartása, úgy az a klub nem lesz működőképes! S ilyenformán az európai integráció jelenlegi formájában kódolva van a működésképtelenség! 1997-ben, miközben az európai államok az eurózóna születésénél bábáskodtak, a monetarizmus alapítója és megtestesítője, Milton Friedmann már kifejtette ebbéli aggodalmát. [2] Az idő úgy látszik, sajnos őt igazolta.

Ebben a rövid cikkben ezt a kódolt problémát szeretném felvázolni. Azt mutatom be, hogy milyen politikai és gazdasági logikából következik az, hogy az eurózóna megalakulása után a pénzügyi-gazdasági világválság kitöréséig eltelt közel 10 évben miért nem volt senkinek érdeke, hogy a déli perifériás országok – vagy éppen más nyugat-európai államok – betartsák a Maastrichtben felállított szabályokat.

Az elemzés leegyszerűsítése céljából soroljuk mindössze két csoportba az eurózóna tagállamait:

1. csoport: olyan országok, amelyeknek az eurózónán belül alacsonyabbnak tekinthető a versenyképességük, s ezért részükről a maastrichti szabályok betartása eleve csak erősen restriktív gazdaságpolitika révén lenne lehetséges.

2. csoport: olyan országok, amelyek versenyképessége mind világszintűen, mind az eurózónán belül is magas, s ebből adódóan részükről a szabályzók betartása viszonylag egyszerűbb. Ez a csoport lehetne az – élén Németországgal –, amely szigorával mindenki-ből kikényszeríthetné a maastrichti szabályok betartását. [3]

Viszonylag könnyű belátni, hogy az 1. csoportba tartozó országok (gazdaság)politikája számára miért könnyebb út a maastrichti szabályok be nem tartása. Ezek az országok a másik csoport tagjaival szembeni versenyhátrányos helyzetüket a közös valuta miatt nem javíthatják valutaleértékeléssel. Így rövid távon nem lenne más lehetőségük, mint a költségek, s azon belül is a bérek és az állami újraelosztás leszorítása. [4] Ez azonban rendkívül népszerűtlen intézkedésekkel, társadalmi feszültséggel járna együtt. És mivel a politikatudomány alaptétele, hogy minden politikai erő (párt) célja a hatalom megszerzése és megtartása, ezért ebből a politikai logikából következik, hogy önként egyik hatalmon lévő politikai erő sem fogja bevállalni ezen népszerűtlen intézkedéssorozat bevezetését a versenyképesség helyreállítása céljából. Sokkal könnyebb, és a következő választás új-

ranyerése céljából sokkal célszerűbb nem tudomást venni a gazdasági folyamatokról, és „laissez faire” módra hagyni mindent a maga útján folyni. Ez ugyan azzal jár, hogy a versenyhátrány következtében az export egyre inkább csökkenni fog, mert az adott gazdaság vállalatai egyre kevésbé képesek felvenni a versenyt az euró-zóna más – versenyképesebb – tagállamainak a vállalataival. Azok egyre inkább kiszorítják őket nemcsak az export-piacról, de elég hamar a saját piacaikról is. Így a csökkenő export mellett nő az – olcsóbb és/vagy jobb minőségű – import szerepe is, azaz az ország folyó fizetési mérlege egyre nagyobb negatívumot vesz fel. A külkereskedelmi egyenleg versenyképességből adódó mínuszának egyre halmozódását csak úgy tudná rövid távon megállítani a gazdaságpolitika, ha restriktív eszközökkel csökkentené a belső (magán és állami) fogyasztást, és ezen keresztül az importot. [5] Ez leegyszerűsítve a magánszektor korábrinál jelentősebb megadóztatását, valamint az állami kiadások (vásárlások és transzferek) csökkentését jelentené. Ezek az intézkedések rövid távon mindenképpen az életszínvonal és a fogyasztásból adódó emberi boldogság csökkenésével járnak. Ilyen intézkedéseket egy politikus sem kíván magának, ezért ha bármilyen lehetősége van rá, hogy bevezetésüket elkerülje, akkor el is fogja kerülni. (Hosszú távon természetesen másképpen is növelhető, sőt növelendő a versenyképesség, [6] azonban ezen módszerek eredményeinek beérése előtt csődbe mehet a gazdaság az import túlfogyasztása révén.)

Márpedig a lehetőség az elkerülésre megvolt. Az 1. csoportba tartozó államok az euró-zóna megalakulása után azt tapasztalták, hogy a stabil védőhálóknak tekintett euró mint fizetési eszköz következtében a korábbi időszaknál jóval alacsonyabb költséggel juthattak forráshoz a nemzetközi tőkepiacokon. Vagyis leegyszerűsítve, a politikusoknak két alternatíva között kellett választaniuk: vagy jelentős megszorító intézkedéseket, strukturális átalakításokat (pl. az állami újraelosztó rendszerek kapcsán), munkaköltség- és fogyasztáscsökkentő intézkedéseket vezetnek be, vagy egyszerűen olcsó hitelt vesznek fel a nemzetközi tőkepiacokról. Azt hiszem egyértelmű, hogy egy politikus hogyan fog dönteni. Egy mediterrán jóléti államban az első variáció biztos totális bukáshoz vezet a következő választáson. Hisz akut problémát még kevésbé érzékel a társadalom, akkor minek a súlyos megszorítás? A második variáció viszont megteremti a lehetőséget az újraválasztásra, a problémát pedig úgymond elnapolják későbbre.

Azonban minden egyes nap elnapolással a probléma egyre súlyosabbá, s egyre nehezebben kezelhetővé válik. A gazdaság ilyen szempontból pontosan úgy működik, mint egy biológiai szervezet. Minél hamarabb ismerjük fel a problémát, az annál könnyebben és sikeresebben kezelhető. És minél tovább halogatják a betegség kezelésének megkezdését, annál nehezebben, annál radikálisabb eszközökkel lehet csak a beteget meggyógyítani. Már, ha egyáltalán meg lehet gyógyítani, és nincs már túl késő. Az 1. csoport országai azzal, hogy nem tettek semmit, egyre súlyosbították helyzetüket. A csökkenő versenyképességből adódó egyre növekvő külkereskedelmi hiány ugyanis az állami költségvetésre is súlyosan hat. A csökkenő hazai termelés és az euró-zónából érkező növekvő import azt je-

lenti, hogy a költségvetés bevételei a csökkenő adóbevételek miatt egyre kisebbek lesznek, míg a kiadások a szociális transzferek (pl. munkanélküli segély) növekvő értéke miatt egyre nagyobbá válnak. Egyre jelentősebbé válik a költségvetési hiány, amely egyre növekvő hitelfelvételt és súlyosbodó államadósság-terhet generál. Könnyen belátható, hogy ez egy öngerjesztő folyamat, amiből egyre nehezebb kilépni. És eljön az az idő, amikor a beteg menthetetlenné válik, és bekövetkezik a vég, az államcsőd. Ennek időpontja az a pillanat, amikor a piac többé nem hajlandó finanszírozni a „beteget”. [7] Ám ez a nemzetközi megtakarítások bősége és magas piaci kockázati étvágy esetén egész hosszú időszakon keresztül is elodázható. Ez alatt sok választást lehet nyerni, sok politikusi, s az érdekszférában sok gazdasági jövedelemre lehet szert tenni. És mindössze azért kell a hatalmon lévőknek imádkozni, hogy ne az éppen aktuális választási ciklus alatt következzen be a végpont. Logikusan belátható tehát, hogy a politikatudomány vastörvényéből adódóan az 1. csoport országainak (azok vezetőinek!) nem érdeke a játékszabályok, a maastrichti kritériumok betartása. [8]

Talán elsőre egy fokkal nehezebben átlátható, hogy miért ugyanez a helyzet a 2. csoport államaival, illetve azok vezetőivel. Úgy gondolnánk, hogy részükről az az érdek, hogy az eurózána stabilitása a játékszabályok betartásával szilárd maradjon. Hosszú távon ez igaznak tekinthető, de rövid távon a politikai érdekek megint csak más logika alapján működnek. Megpróbálok ezt is röviden elmagyarázni.

A politikatudomány alaptörvénye a 2. csoport államai kapcsán is igaz. Itt is a politikai pártok célja a hatalom megszerzése és megtartása. Ezekben az államokban világviszonylatban mérve gazdaságilag elég felkészült és tudatos állampolgárok laknak. Így a választásokon meglehetősen fontos tényezőként szerepel az ország gazdasági helyzete, azaz az aktivitási és a munkanélküliségi ráta alakulása, a gazdasági növekedés értéke, az infláció mértéke, a szociálpolitikai – költségvetési bevételekből adódó – lehetőségei, az ország hosszú távú kilátásai stb. Egy párt, egy koalíció hatalmon maradásának minimális feltételei „békeidőben” (azaz válságmentes időszakban), hogy ezek a mutatók a társadalom által megkívánt irányba alakuljanak.

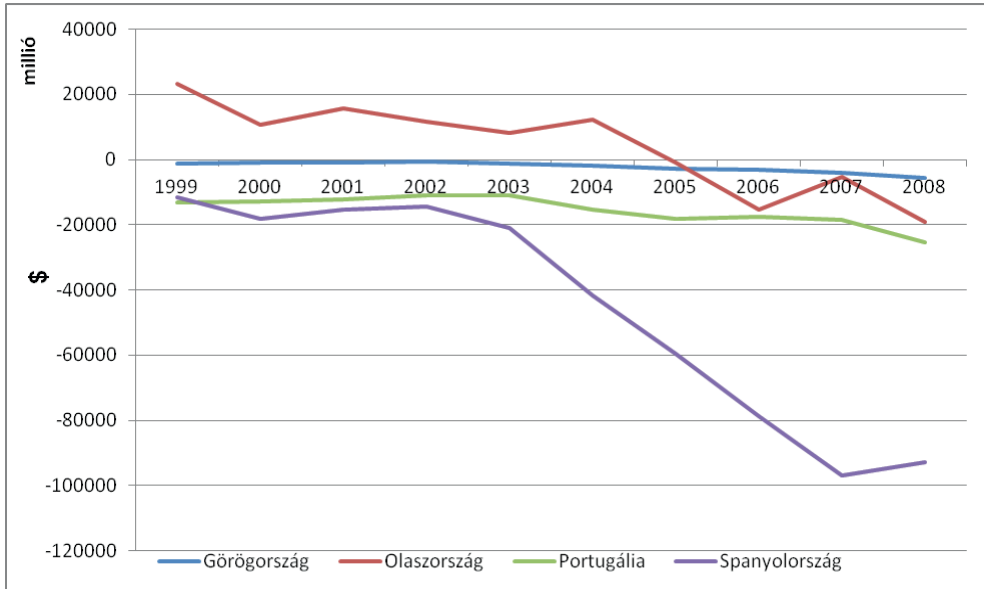
Hogy az előző bekezdésben foglaltak hogyan kapcsolódnak az eurózána játékszabályaihoz? Az 1. csoport országai kapcsán bemutattam, hogy azzal, hogy nem tartották be a maastrichti kritériumokat, és megszorítások, strukturális átalakítások helyett inkább a nemzetközi tőkepiacokról vettek fel hiteleket, hosszú időtávon keresztül jelentős külkereskedelmi hiány megléte mellett tartották fenn gazdaságuk működőképességét. Márpedig ez a tartós külkereskedelmi hiány azt jelenti, hogy valahol valamely országnál vagy országcsoportnál tartós külkereskedelmi többlet kell hogy fennálljon. És itt kapcsolódnak be az elemzésbe a 2. csoport országai! Ugyanis a perifériás tagállamok hitelből finanszírozott mérleghiányos működésének nagy nyertesei a 2. csoport országai, azaz Európa magállamai voltak! Előbbiek fizetésimérleg-hiánya utóbbiak fizetésimérleg-többletében vagy a Távol-Kelettel szembeni negatívum kiegyensúlyozásában jelentkezett. Másképpen meg-

fogalmazva: nagyon sok német, osztrák, dán, holland vagy skandináv stb. ember munkahelyét az teremtette meg és tartotta fenn, hogy a déli perifériás országok vezetői nem szorítottak meg, nem törekedtek a versenyképesség növelésére, hanem ellenkezőleg, hitelből finanszírozták a belső fogyasztást. És ugyanígy a déli fogyasztásból megteremtett északi munkahelyek adóeurói nagyban hozzájárultak az adott tagállam jóléti, szociális rendszerének fenntartásához.

Tehát amennyiben a 2. csoport államai rákényszerítették volna az 1. csoport államait a maastrichti kritériumok betartására, az azzal járt volna, hogy ez utóbbiakban jelentősen csökken a belső fogyasztás. Azaz jóval kevesebb terméket és szolgáltatást vásárolnak a 2. csoport országaitól. Így ez utóbbiak exportlehetőségei csökkennek, ami munkahelyek megszűnésével jár együtt. Sőt negatív spill over hatásként, amennyiben a 2. csoport országainak vállalatai érzékelik profitabilitásuk csökkenését, versenyképességük javításaként termelésüket könnyen kelet-európai vagy távol-keleti országokba költöztethetik át. Ez rengeteg további munkahely megszűnésével jár, s az így kieső adóeurók a költségvetésre is súlyos csapásként nehezednek. Ebben az esetben a 2. csoport államainak el kell kezdeni jóléti, szociális funkcióiknak felülvizsgálatát.

Megint csak feltehető a kérdés: mely politikus vállalná be ezt? Hiszen még egy olyan fejlett társadalomban, mint mondjuk a német, is szinte lehetetlen elmagyarázni az embereknek, hogy „elnézést, de a mi ciklusunk alatt azért nőtt a munkanélküliség, azért esett vissza a gazdasági növekedés, azért csökkentek bizonyos szociális ellátások, mert rákényszerítettünk távoli déli államokat, hogy ne hitelből fogyasszanak, hanem tartsák be a maastrichti kritériumokat”! Biztos választási bukás! Márpedig, ahogy említettem, a politikusok célja a fejlett, versenyképes országokban is a hatalom megtartása. Ezért itt is a könnyebb utat fogják választani. Ők is engedik „laissez faire” módon folyni a dolgokat, s csak néha, a látszat kedvéért ejtenek el egy-két „ejnye-bejnyét”. Valójában azonban nem kívánják az 1. csoport országainak megszorító intézkedéseit, hiszen azok saját gazdaságukra, és saját politikusi jövőjükre nézve is negatív hatással lennének. Maximum együtt imádkoznak az 1. csoport országainak vezetőivel, hogy ne az adott ciklus alatt következzen be a végpont, amikor is már a piacok nem hajlandóak tovább finanszírozni előbbieik működését.

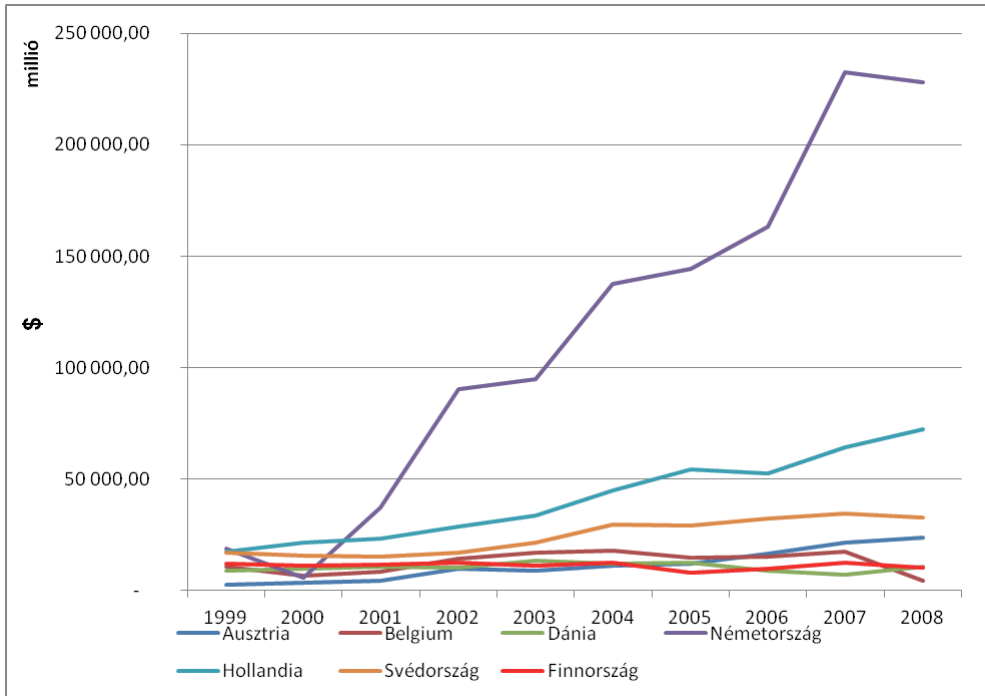
Az eddig leírtak alátámasztásául lássunk néhány grafikont! Az 1. ábra az eurózóna létrehozása és a pénzügyi-gazdasági világválság kitörése közötti időszakban mutatja néhány, az 1. csoportba tartozó tagállam külkereskedelmi adatait millió dollárban mérve:

1. ábra: Az eurózána déli perifériás államainak külkereskedelmi adatai (saját szerkesztés, forrás: Világbank [12])

Az eurózána működésének válság előtti időszakában a rendszer logikájából és felépítéséből következően az éves portugál külkereskedelmi hiány értéke a 2-szeresére, a görög a 3,5-szeresére, a spanyol pedig több mint 8-szorosára nőtt, miközben az olasz gazdaság külkereskedelmi egyenlege erős pluszból jelentős mínusszá vált. Ez utóbbi adat alakulása nagyon jól tükrözi a „félmonetáris unió” jelenlegi európai rendszeréből fakadó súlyos problémákat.

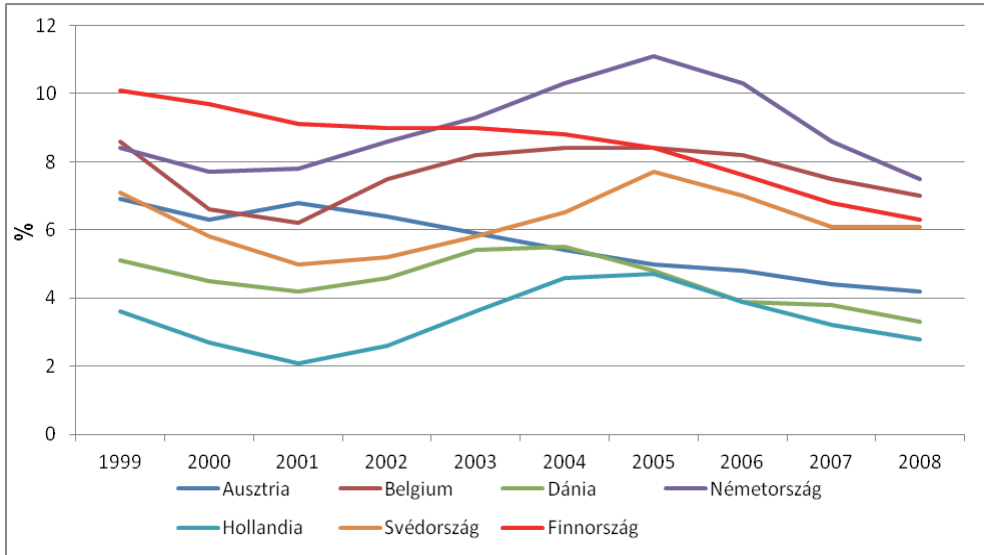
Ezzel kapcsolatban a 2. csoport országainál teljesen ellentétes folyamat játszódott le, ahogy az a 2. ábrán is látható:

2. ábra: Az Európai Unió néhány magas versenyképességű tagállamának külkereskedelmi adata (saját szerkesztés, forrás: Világbank [12])

Az ábra olvashatóságát nehezíti a hihetetlen mértékű német külkereskedelmi többlet, de valamennyire látható, hogy a vizsgált időszakban a déli államok egyre jelentősebb negatívumával szemben Hollandia és Svédország külkereskedelmi többlete több mint 4,5-szeresére, Ausztria többlete 10-szeresére, Németorszáé pedig közel 13-szorosára nőtt! Természetesen ez akkora növekedés, ami nemcsak a déli tagállamoknak, hanem a világ más régióival szembeni többletnek is köszönhető, de így is jelentős tételt tesznek ki bennük az 1. ábrán bemutatott negatív mérlegetételek.

A 3. ábra további alátámasztást ad a leírtakhoz. A 2. csoport néhány országának munkanélküliségi adatait mutatja az eurózána kialakítását követően. A külkereskedelmi többlet növekedésével szinkronban ezek az adatok is bemutatják, hogy (rövid távon) igenis megérte a fejlettebb tagállamoknak, hogy nem tartatták be a maastrichti kritériumokat az 1. csoport országaival.

3. ábra: Az Európai Unió néhány magas versenyképességű tagállamának munkanélküliségi adata (saját szerkesztés, forrás: Világbank [12])

Bár a világgazdaság növekedése a 2000-es évek közepére jelentősen lelassult, mégis a fenti országok mindegyikében 2008-ban alacsonyabb volt a munkanélküliségi ráta, mint az eurózóna megalakulásakor. Az eurózóna déli, perifériás országainál már nem ilyen egyértelmű a képlet. A 2000-es évek elejének konjunktúrájából, valamint a Maastricht előtti szigorú költségvetési politika elengedéséből ők is képesek voltak profitálni, és náluk is csökkent a munkanélküliség. Emellett a hitelből fenntartott túlméretezett államigazgatási rendszer is – amolyan szocialista módra – bújtatta a valós munkanélküliségi adatokat. Így lehetséges, hogy a vizsgált időszakban Görögországban és Spanyolországban 4%-kal, Olaszországban 5%-kal csökkent a munkanélküliség. (Ez alatt Portugáliában 3%-kal nőtt.) Azonban a válság kitörése azonnal felfedte a valóságot. Amíg a 3. ábrán látható, 2. csoportba tartozó országok majd mindegyikében a válság előtti szinten vagy annak közelében található a munkanélküliségi adat (sőt 3 államban – köztük Németországban – a válság ellenére is alacsonyabb, mint 1999-ben!), addig Portugáliában a 10%-ot, Spanyolországban és Görögországban pedig már a 20%-ot is meghaladta az értéke. Ez jól mutatja, hogy ezen államokban a hitelből való fogyasztás tartotta el a belföldi munkahelyeket is.

Ezekből az adatokból akár arra is következtethetnénk, hogy a 2. csoportba tartozó országokat nem viselte meg a déli gazdaságok kiigazítási kényszere. Ez nem igaz! Európa fejlettebb tagállamainak a gazdasága is stagnál, vagy éppen recesszióban van, s a foglalkoztatási szint fenntartása egyre nagyobb problémává válik. A félreértés az, hogy sokan úgy képzelik, hogy ennek oka a déli perifériás országok megsegítése. Pedig pontosan fordítva van! Az európai gazdaságokat az hozta ilyen nehéz helyzetbe, hogy délen 100 milliányi

ember, illetve a hozzájuk kapcsolódó költségvetés kénytelen volt fogyasztását csökkenteni. Sokkal kevesebb terméket és szolgáltatást vásárolnak már északról. Ezért látni kell, hogy nem csak az európai szolidaritás húzódik meg a déli államok németek által vezérelt megsegítése mögött. Ha Portugáliában vagy Spanyolországban, esetlegesen Olaszországban államcsőd következne be, az olyan mértékű keresletkiesést jelentene a magállamok ipara és szolgáltatási szektora felé, amely erősen magával rántaná ezen országokat is. Recesszió alakulna ki, s nagyon erőteljes mértékben növekedne a munkanélküliség. Így a fejlettebb államoknak érdeke, hogy megakadályozzák azt a mértékű gazdasági és életszínvonal-visszaesést, amely a tiszta piaci logikából bekövetkezne a perifériás országokban. Tehát rövid távon megint csak a segítség, az infúzió az érdek, s nem egy akkora mértékű költségvetési kiigazítás és strukturális átalakítás kikényszerítése, amely – közös európai költségvetési politika híján – helyreállítaná ezen gazdaságok versenyképességét. Ugyanis amennyiben segítség nélkül ezen gazdaságok csődbe mennek, és nem marad más lehetőségük, mint az eurózóna elhagyása, úgy a hitelezők rövid távon nagyobb veszteséget érnek el, mint amennyibe most a segítség kerül nekik. [9] (És most akkor abba a kettősségbe még bele sem mentünk, hogy rövid távon a strukturális kiigazítás tovább csökkenti a gazdasági teljesítményt, és ez, valamint az ezzel együtt keletkező forráshiány teljesen lenullázza a növekedést. [10] Ennek beindításához jövedelem-redistribúcióra lenne szükség a fejlettebb államok részéről, ami egy valódi monetáris unióban automatikusan megtörténne.)

Vagyis amíg a 2000-es években a fejlett eurózónába tartozó tagállamoknak az volt az érdeke, hogy „laissez faire” módon hagyják működni és eladósodni a déli, perifériás országokat, addig most az az érdekük, hogy beavatkozzanak, és ne engedjék a piac törvényszerűségei által kikényszerített kiigazítást végbemenni! Vagyis mindkét időszakban a hosszú távú gazdasági logikával mentek és mennek szemben. És ez a rendszer működésébe bele van kódolva. Ugyanis amennyiben lenne közös európai költségvetés, máris lehetetlenné válna az államadósság-növelésből fenntartott jóléti politika. (Illetve lehetséges lenne, de közös európai szinten, s ekkor az adósság is az Európai Uniót terhelné, és nem egyes, kevésbé versenyképes gazdaságokat, amelyeknek aligha van esélyük a tartozás kitermelésére.) A másik működőképes variáció a déli, perifériás tagállamok kiválása lenne az eurózónából. [11] Ekkor új valutájuk leértékelésével javíthatnák versenyképességüket, termékeik és szolgáltatásaik eladhatóságát Európában és a világpiacon. (Persze mindezt egy államcsőd megtörténte – úgymond „bevállalása” – után.)

Végkövetkeztetésként szerintem a levezetett logika alapján belátható, hogy az európai integráció gazdasági pillérjének jelenlegi formája – az eurózóna „félmonetáris uniója” – hosszú távon működésképtelen. Folyamatosan a hosszú távú fejlődési logikával szemben dolgozik. Ezért a rendszernek mindenféleképpen vagy a további integráció vagy a dezintegráció irányába el kell mozdulnia. [7] Természetesen lehet azt állítani, hogy a mostani válságból majd tanulnak a politikai vezetők mind az 1. csoport, mind a 2. csoport országaiban, és akkor még egyszer nem ismétlődik meg ez a helyzet, s az európai integráció

jelenlegi formájában is működőképes marad. Azonban ahogy mondani szokás, a „piacoknak nagyon rövid távú a memóriája”. Véleményem szerint a politikusoké is legalább ugyanolyan rövid. (A történelem is ezt támasztja alá.) A jövőben is – ugyanúgy, ahogy a mostani válság előtt is – a társadalom és a politika alaptörvényeiből adódóan egyszerűbb lesz a könnyebb ellenállás felé elmozdulni. S ezért ugyanúgy elindulhatnak, és kiteljesedhetnek a cikkben vázolt folyamatok. Minden egyes végpont után újra és újra.

Látható, hogy a jó kormányzás megteremtéséhez nem megfelelő működési struktúrát alakítottak ki az EMU-ban. Mivel a monetáris integráció egyik pillére – a közös költségvetési politika – hiányzik, ezért a mindenkori kormányok nem érdekeltek a hosszú távú stabilitás megteremtését lehetővé tevő kormányzásban. Ezért mindenképpen szükséges lenne az integráció valamilyen szintű módosítása (a mostaninál szorosabb vagy lazább integráció). Hogy milyen konkrét módosítások jöhetnének szóba, az már egy következő cikk témája lehet.

Irodalomjegyzék

- [1] Blanchard: *Előre vagy hátra, de itt nem maradhatunk!* (interjú), www.portfolio.hu/gazdasag/blanchard_efore_vagy_hatra_de_itt_nem_marahatunk.173681-2.html (a letöltés ideje: 2012. 10. 03.)
- [2] Friedmann, M.: *Why Europe Can't Afford the Euro*. The Times, 1997. 11. 19.
- [3] Duronelly, P.: *Német márkát hozhat a görög válság*, index.hu/gazdasag/penzbeszel/2010/04/27/nemet_markat_hozhat_a_gorog_valstag/ (a letöltés ideje: 2010. 04. 27.)
- [4] Artner A.: A válság anatómiája – az írországi példa. *Statisztikai Szemle*, 2011/10, 1269–1288.
- [5] Krugman, P. R. – Obstfeld, M.: *International Economics*. Pearson International Edition, Boston, 2009.
- [6] Pénzügyi stabilitás és gazdasági versenyképesség. *A Jó Állam Mérhetősége*. (Szerk. Kaiser T. – Kis N.) NKE Szolgáltató Kft., 2014, 89–140.
- [7] Zsoldos I.: *Dől a görög dominó, de borul-e az eurózóna?* www.portfolio.hu/cikkek/tdp?h=7&k=3&i=134013&is=1 (a letöltés ideje: 2010. 06. 04.)
- [8] Kovács K.: *Drachma lehet a görög cirkusz ára*, index.hu/gazdasag/penzbeszel/2010/03/29/drachma_lehet_a_gorog_cirkusz_ara/ (a letöltés ideje: 2010. 03. 29.)
- [9] Mody, A.: *No lessons learned*, bruegel.org/2015/09/no-lessons-learned/ (a letöltés ideje: 2015. 09. 25.)
- [10] Wolf, B. G.: *Greece: Lessons for Europe*, bruegel.org/2015/08/greece-lessons-for-europe/ (a letöltés ideje: 2015. 09. 25.)
- [11] *A texasi professzor szerint felbomolhat az eurózóna*, www.portfolio.hu/cikkek/tdp?h=1&k=3&i=132839 (a letöltés ideje: 2010. 06. 20.)
- [12] A Világbank adatbázisa, data.worldbank.org

The Current Economic Problems of the European Integration Are Encoded in the System

TAKSÁS BALÁZS

This article shows the problems of the European integration model. These problems stem from the basic principles of the political science, which made the European poli-

tical leaders disinterested in the observance of the Maastricht criteria. In the less competitive countries of the Eurozone periphery observance of the criteria would mean fiscal restraints and wage deflation. In highly competitive countries in the core of the Eurozone observance of the criteria would mean that the demand for their products from periphery economies would decrease reducing economic growth and increasing unemployment in these well-developed economies too. This is why political leaders will always choose the easier way automatically causing serious problems in long term.

Keywords: European Union, economic policy, Eurozone, euro area periphery countries, Maastricht criteria